

Mikael Fabrins tale i forbindelse med Emma Holtens modtagelse af Modersmål-Prisen 2026

Taler

Mikael Fabrin
Leder af Modersmål-Selskabet og
cand.mag.

Dato

1. maj 2026

Sted

Bogense

Omstændigheder

Tale blev holdt i forbindelse med hædringen af Emma Holten, som ved sprogfestivalen Sprogense den 1. maj fik tildelt Modersmål-Prisen 2026. Det er Modersmål-Selskabet som uddeler denne pris.

- 1 Kære Emma Holten, kære gæster, kære sprogelskere her på sprogfestivalen Sprogense

Det er mig en overordentlig stor glæde og ære at stå her i dag på vegne af
5 Modersmål-Selskabet for at overrække Modersmål-Prisen 2026. Siden 1980 har vi i selskabet uddelt denne pris for at påskønne en fremragende anvendelse af det danske sprog over for brede kredse – et sprog, der efter vores idealer skal være klart, udtryksfuldt og varieret. Gennem årene har vi hyldet alt fra digtere og skuespillere til journalister og sangskrivere. Men i år går prisen til en person,
10 der har brugt sproget til at gribe fat i noget af det mest fundamentale, der styrer vores samfund: nemlig vores økonomi.

Årets prismodtager er litterat, debattør og forfatter Emma Holten, som i 2024 udgav bestselleren Underskud – om værdien af omsorg.

15 Man kan måske undre sig et kort øjeblik: Hvorfor giver vi en sprogpris til en bog, der handler om økonomi, bruttonationalprodukt og arbejdsudbud? Svaret er ganske enkelt, at Emma Holten med sit klare og udtryksfulde sprog har kastet et skarpt og meget tiltrængt lys over, hvordan netop økonomiens sprog i dag er blevet politikens modersmål.¹ Hun har med usædvanlig sproglig tæft demonstreret, hvordan den måde, vi taler om økonomi på, ikke blot er en neutral beskrivelse af virkeligheden, men en sproglig konstruktion, der er med til at forme os, styre vores samfund og diktere vores politiske beslutninger.²

25 For at forstå dybden af Emma Holtens bedrift, må vi et øjeblik vende blikket

mod sprogvidenskaben, nærmere bestemt den amerikanske kognitive lingvist George Lakoff og filosofen Mark Johnson og deres banebrydende værk fra 1980, *Metaphors We Live By* (på dansk *Hverdagens metaforer*).

30

Siden udgivelsen har denne bog om hverdagens metaforer ganske vist affødt en livlig videnskabelig debat. Kognitionsforskere har diskuteret intenst, om metaforer udgør selve den universelle kognitive mekanisme for al menneskelig tankevirksomhed, eller om vi i virkeligheden har en mere underliggende, abstrakt logik, vi trækker på.³ Men uanset de dybe teoretiske uenigheder om hjernens inderste arkitektur, er der bred enighed om George Lakoff og Mark Johnsons grundlæggende observation: Vi forstår meget ofte komplekse, abstrakte fænomener ved at overføre elementer fra et konkret kildedomæne til et abstrakt måldomæne.⁴ Metaforer er altså ikke bare poetiske pyntegenstande; de er magtfulde kognitive genveje, vi bruger til at strukturere vores virkelighed.⁵

40

Lad mig give et tilgængeligt eksempel på en sådan overførsel, som de fleste af os kender. Tænk på, hvordan vi i den vestlige verden taler om en diskussion eller et argument. Vi låner elementer fra krigen verden og bruger ubevidst metaforen DISKUSSION ER KRIG. Vi siger, at vi vil "vinde" en debat, at vi "skyder" modstanderens argumenter ned, at en påstand må "forsvares", eller at vi bliver "angrebet" på vores svage punkter.⁶ Fordi vi sprogligt rammesætter diskussionen som en krig, begynder vi også at agere, som om vi er i krig. Vi glemmer helt, at en diskussion også kunne være en fælles, samarbejdende søgen efter sandhed. Metaforen gør os simpelthen blinde for andre måder at anskue diskussionen på.

50

7

Og det bringer os direkte til kernen af din bog, Emma. For den samme overførsel af betydning gør sig i allerhøjeste grad gældende for vores økonomi. I den vestlige verden er vores politiske og økonomiske diskurs gennemsyret af metaforer, der leder vores adfærd og slører vores blik for de reelle menneskelige konsekvenser af vores valg.

55

Du gør i din bog lige fra første kapitel opmærksom på at 'uret meget tidligt blev forbilledet for de store filosoffer'⁸, og at forestillingen om verden som et mekanisk urværk er blevet overført på økonomien. Den måske mest dominerende metafor for den etablerede økonomi er forestillingen om, at ØKONOMIEN ER EN MASKINE. Vi taler konstant om økonomien som et stort, mekanisk urværk, der opererer uafhængigt af os mennesker, styret af

60

ubønhørlige, amoralske love. Vi hører politikere og økonomer tale om, at "hjulene skal holdes i gang", at vi skal "smøre maskineriet", og at samfundsøkonomien kan "overophede" eller har brug for at blive "justeret".⁹ Hvis vi forsøger at indføre etiske overvejelser, reguleringer eller tage hensyn til de svageste, bliver det i dette sprogbillede ofte afvist som ineffektivt "grus i maskineriet".

En anden stærk metafor er, at TID ER PENGE – at tid er en begrænset ressource eller en vare, der kan "spildes", "investeres", "spares". Denne metafor gør os overdrevent fokuserede på konstant produktivitet og effektivisering.

Netop metaforene om den etablerede økonomi styrer vores politiske beslutninger med hård hånd, for når maskinen er det altoverskyggende ideal, bliver politikernes opgave reduceret til at være mekanikere, der skal sikre friktionsløs drift og bundlinjevækst. Metaforene bestemmer ikke over vores liv som en naturlov, men de gør os de facto blinde for andre, og måske langt mere frugtbare, måder at forholde os til vores samfund og til hinanden på. De bygger på fiktionen om Homo Economicus – det rationelle, uafhængige, nyttemaksimerende individ, der tilsyneladende springer fuldt formet op af jorden, klar til at indgå i markedstransaktioner, helt uden behov for at være blevet født, plejet og opdraget af et andet menneske.¹⁰

Det er her, du, Emma Holten, træder ind på scenen og med et sprogligt kirurgisk snit blotlægger absurditeten i dette mekaniske univers. I Underskud viser du os, at når vi gør alt til et spørgsmål om pris, og når vi ser økonomien som en maskine, så gør vi regning uden vært. Vi udelukker fundamentet for det hele: Omsorgen. Reproduktionen. Det ubetalte arbejde. Kærligheden.

Du synliggør, hvordan økonomiens sprog har et massivt blindt punkt. I Finansministeriets og De Økonomiske Råds modeller og de dertilhørende regneark tillægges det relationelle omsorgsarbejde stort set ingen værdi, fordi statens økonomer vægrer sig ved at prissætte det. Dette fører til politiske prioriteringer, hvor investeringer i mennesker, i pædagoger, lærere og sygeplejersker, konsekvent betragtes som en "udgift" for statskassen, mens investeringer i asfalt og infrastruktur betragtes som "værdiskabende". Ordet "udgift" aktiverer netop en sproglig ramme, hvor penge forsvinder ned i et sort hul, mens ordet "investering" fremkalder et billede af noget, der vokser. Dermed har den etablerede økonomi og dens politiske forvaltere gjort det sprogligt

105 næsten umuligt overhovedet at argumentere for omsorgens sande værdi.

Som du så rammende formulerer det i bogen under en samtale om Finansministeriets regnemodeller og cost-benefit-analyser: "Cost-benefit-analysen. Det er udregninger af, hvordan man gør noget så billigt som muligt med så store afkast som muligt. Den slags udregninger er økonomer gode til, for
110 alle mennesker er ens, når de skal slås ihjel. Det er, når de skal holdes sunde, raske, glade og i live, det begynder at blive svært." ¹¹

Hermed spidder du den teknokratiske illusion om, at alt af værdi kan måles og
115 vejes. Du minder os om, at der, som du har udtalt det i forbindelse med bogen, "er produceret flere løgne med Excel end med Word". ¹² Det er en sætning, der emmer af humoristisk præcision, men som dækker over en dyb og tragisk sandhed om, at de 'objektive' tal og udregninger ofte skjuler enorme politiske og værdibaserede valg.

120

Og hvem betaler i bogstaveligste forstand prisen for disse sproglige og strukturelle blinde vinkler? Det gør i overvejende grad kvinderne. Historisk set, og stadig i vid udstrækning i dag, er det kvinderne, der udfører det ulønnede omsorgsarbejde i hjemmene, og som varetager de traditionelle, og systematisk
125 underbetalte, omsorgsfag. Den etablerede økonomis fokus på lønarbejde i den offentlige sfære som det eneste reelt værdiskabende betyder, at alt det arbejde, der holder mennesker i live – madlavning, børnepasning, ældrepleje, trøst og koordination, det der med et moderne udtryk kaldes mental load, mental byrde – kategoriseres som "fritid" eller "inaktivitet". Som du skriver: "Alle tjener penge
130 på det ulønnede arbejde undtagen de mennesker, der udfører det.". Samfundet og markedet snylter simpelthen på den usynlige omsorg.

Dette fravær af blik for omsorgens værdi munder ud i den absurde konklusion, der gav dig inspirationen til din titel, og som har rodfæstet sig i dansk politik: At
135 kvinder i gennemsnit, over et helt livsforløb, trækker flere velfærdsydelse ud, end de lægger i skatte kroner, og dermed betragtes som en "underskudsforretning" for statskassen. Det er en voldsom sproglig vold mod det faktiske forhold, at uden dette reproduktive omsorgsarbejde, ville ingen af mændenes produktive "overskudsvirksomheder" overhovedet eksistere. Eller
140 som du, med din uforlignelige blanding af ironi og skarphed, sagde, da du modtog Læsernes Bogpris: "Jeg ved ikke, hvornår økonomer er mest sure på kvinder – når vi får børn, eller når vi ikke får børn!".

145 Michael Bach Ipsen siger interessant nok i sin anmeldelse af din bog i vores
medlemsblad, Sprog og Samfund 2026/1: ”Ingen steder regner man på hvad
besparelser i sundhedsvæsenet og børneinstitutioner fører til af såvel
menneskelige som langsigtede omkostninger: forsinkede behandlingsforløb,
senfølger, forringet indlæring pga. mistrivsel m.m. Det er indlysende at trivsel og
150 lykke har værdi i sig selv og ikke burde være nødvendige at forsvare med
økonomiske kalkuler. Mennesker har altid haft og vil altid have brug for
kærlighed og omsorg, selvom det hverken kan måles eller vejres. Et spædbarn
som ikke får nærhed og øjenkontakt fra en primær omsorgsperson dør – også
selvom det får ro, renlighed, regelmæssighed og vådt og tørt. I Underskud
155 nærmer vi os derfor svaret på hvorfor der aldrig har været så mange mennesker
som mistrives, samtidig med at vi aldrig har haft flere penge mellem hænderne.”

I et samfund, hvor TID ER PENGE, og hvor omsorg tager tid og ikke kan
effektiviseres på et samlebånd uden at miste sin kerne af menneskelighed, står vi
160 i en massiv omsorgskrise. Du har meget rigtigt sat fokus på, at familierne
knækker over, fordi regnearkslogikken har overtaget hverdagen. Du skriver
rammende om den usynlige arbejdsbyrde i hjemmet: ”65% af nordiske fædre
tror allerede, at de lever i et parforhold, hvor opgaverne er lige fordelt, selvom
det er tilfældet i langt, langt færre relationer. Og når ulønnet omsorg er usynligt i
165 økonomisk videnskab betyder det, at der ikke er nogen officiel daglig normering
af tid til det menneske i dit hjem, som dør, hvis ikke du gør stort set alt for det.
Og hvis dit barn har brug for mere end minimum, så er det bare ærgerligt, du.”

Emma Holten, du viser os, at vi som samfund er faret vild i maskinrummet.
170 Men du lader os ikke blot blive i håbløsheden. Gennem feministisk økonomi,
som du formidler med så stort overskud, tilbyder du os at genvinde magten over
sproget, og dermed over alternative opfattelser af virkeligheden som er mere
frugtbare. Strategisk reframing, kalder sprogvidenskaben det. For hvis vi skifter
metaforerne ud, kan vi også skifte vores politiske udsyn.

175
Hvad ville der for eksempel ske, hvis vi droppede metaforen om
ØKONOMIEN SOM EN MASKINE, og i stedet begyndte at tale om
ØKONOMIEN SOM EN HAVE? Det foreslår Ken Webster, der er en førende
teoretiker inden for cirkulær økonomi. Han peger på at en have er et levende,
180 komplekst økosystem, der kræver en kyndig gartner, der plejer, vander og
respekterer årstidernes begrænsninger. I en have er regulering ikke ”grus i

maskineriet", men derimod "lugning" af det ukrudt, der kvæler de andre planter. Skatter er ikke en "byrde", men "næring" og "vand", der får hele haven til at blomstre.¹³ Og jeg vil føje til at planter gror op, men de visner jo også. I naturen vokstes der altså ikke hele tiden. Vækst afbalanceres med dvale og regenerering.

185
190 Eller hvad hvis vi brugte metaforen om ØKONOMIEN SOM ET BANKENDE HJERTE? Et hjerte, der cirkulerer livgivende blod til hele samfundskroppen, men som også kræver hvile, rytme og omsorg for ikke at gå i stykker under stress. Du foreslår selv, at vi sprogligt begynder at se omsorgen som fundamentet, selve den sociale infrastruktur, vores samfund bygger på. Som du slår fast i bogen, så må vi udfordre dogmerne: "Folk har altid sagt, at tingene ikke kunne være anderledes. Og det har altid været forkert."¹⁴

195

Når Modersmål-Selskabet i dag tildeler dig vores pris, er det fordi din formidlingsevne rammer præcis ned i selskabets kerneideal: For det første er dit sprog **klart**. Du dekonstruerer komplekse neoklassiske økonomiske teorier, åbner maskinrummet i Finansministeriet og oversætter den teknokratiske jargon til et dansk, hvor helt almindelige borgere pludselig kan gennemskue og argumentere imod de forsimplede økonomiske præmisser, der ellers tvinges ned over hovedet på os som ubestridelige sandheder. For det andet er dit sprog **udtryksfuldt**. Det er båret af en "smittende urkraft, sårbarhed og viden", som anmelderne så rammende har beskrevet det. Du skriver med en indignation og en personlighed, der skaber emotionel resonans. Du forvandler økonomisk teori fra tørre tal til bankende menneskehjerner og viser, at det handler om vores ret til at leve værdige liv. For det tredje er dit sprog **varieret**. Du mestrer at bygge bro over enorme sproglige og kulturelle kløfter. Du fletter en diskussion af det 17. århundredes filosoffer som John Locke og Thomas Hobbes ubesværet sammen med popkulturelle analyser af Britney Spears' paraply-angreb og Justin Biebers hitsange for at vise, hvordan myten om kvindens 'irrationelle natur' stadig trives. Du blander benhård, tør statistik med en befriende underholdende, polemisk og humoristisk tone, der gør, at selvom bogen behandler tung uretfærdighed, så griner man ofte højt under læsningen.

220

Du har med dit modersmål grebet fat i magtens sprog og pillet det fra hinanden. Du har vist os, at vi ikke skal lade os styre blindt af metaforer om økonomiske maskiner eller reducere vores relationer til cost-benefit-analyser og regnearksløgne. Du har generobret et sprog for omsorg, fællesskab og menneskelig værdi – og du har formidlet det til så brede kredse, at Underskud er nået ud i alle afkroge af landet og er i fuld gang med at blive oversat til resten af verden.

230

235 Takket være dit fremragende sproglige og analytiske arbejde kan vi nu se, at det i virkeligheden er det mekaniske markedssamfund, der kører med et gigantisk empatisk underskud, mens kvinders og mænds omsorgsarbejde er samfundets allervigtigste overskudsforretning.

240 På vegne af Modersmål-Selskabet skal der lyde en dybtfølt tak for din uvurderlige indsats for det danske sprog og for samfundsdebatten. Det er med stolthed, at jeg overrækker dig Modersmål-Prisen 2026.

245

Stort, og hjerteligt, tillykke!

1. *Underskud*, indledningen, Politikens Forlag
2. <https://www.exploring-economics.org/en/orientation/feminist-economics/> "Many feminist economics base their work on feminist constructivism and its description of the image of women and gender (Maier 2004, 46). They assume that in particular **ideas and institutions** determine how people live together, since knowledge claims and conceptions are (pre)determined by **language** and perception."
3. <https://www.discovermagazine.com/pinker-vs-lakoff-30434> "Having claimed falsely that I believe that all thought is metaphorical, Pinker then chides me by taking the position I have actually advocated: "Thinking cannot trade in metaphors directly." Just as I have not only said, but have argued empirically. Pinker even gets the research in his own field of psychology wrong. "Laboratory experiments show that people don't think about the underlying image when understanding a familiar metaphor, only when they are faced with a new one."

255

4. Engberg-Pedersen, Elisabeth; et al, Semantik, Samfundslitteratur, 2019, side 64
5. <https://pluralisterne.dk/pensum/>”Metaforer er en del af hverdagens sprog og påvirker måden vi tænker, opfatter og handler på.”
6. <https://escholarship.org/content/qt2p93q7nr/qt2p93q7nr.pdf?t=nvwddy> (side 454-455)
7. <https://wisewords.blog/book-summaries/metaphors-we-live-by-book-summary/> ”The very systematicity that allows us to comprehend one aspect of a concept in terms of another (e.g., comprehending an aspect of arguing in terms of battle) will necessarily hide other aspects of the concept.”
8. *Underskud*, kapitel 1, Et mekanisk univers.
9. <https://www.econlib.org/library/Columns/y2011/Borderseconomy.html>
10. *Underskud*, kapitel 3, Gennem nåleøjet, afsnittet ”Den økonomiske mor”; *Underskud*, kapitel 2, ”Frihed for hvem”, indledende afsnit.
11. Fodnoten mangler
12. <https://bibliotek.kk.dk/artikler/litteratur-og-lyrik/emma-holtens-vinder-laesernes-bogpris-2025>
13. <https://medium.com/circulatenews/the-metaphors-of-prosperity-part-1-e9cc309b9a86>
14. *Underskud*, indledningen, sidste sætning.

Kilde

Manuskript modtaget fra taler og udgivet af Danske Taler med tilladelse fra taler

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Prisuddelingstale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/mikael-fabrins-tale-i-forbindelse-med-emma-holtens-modtagelse-af-modersmal-prisen-2026>